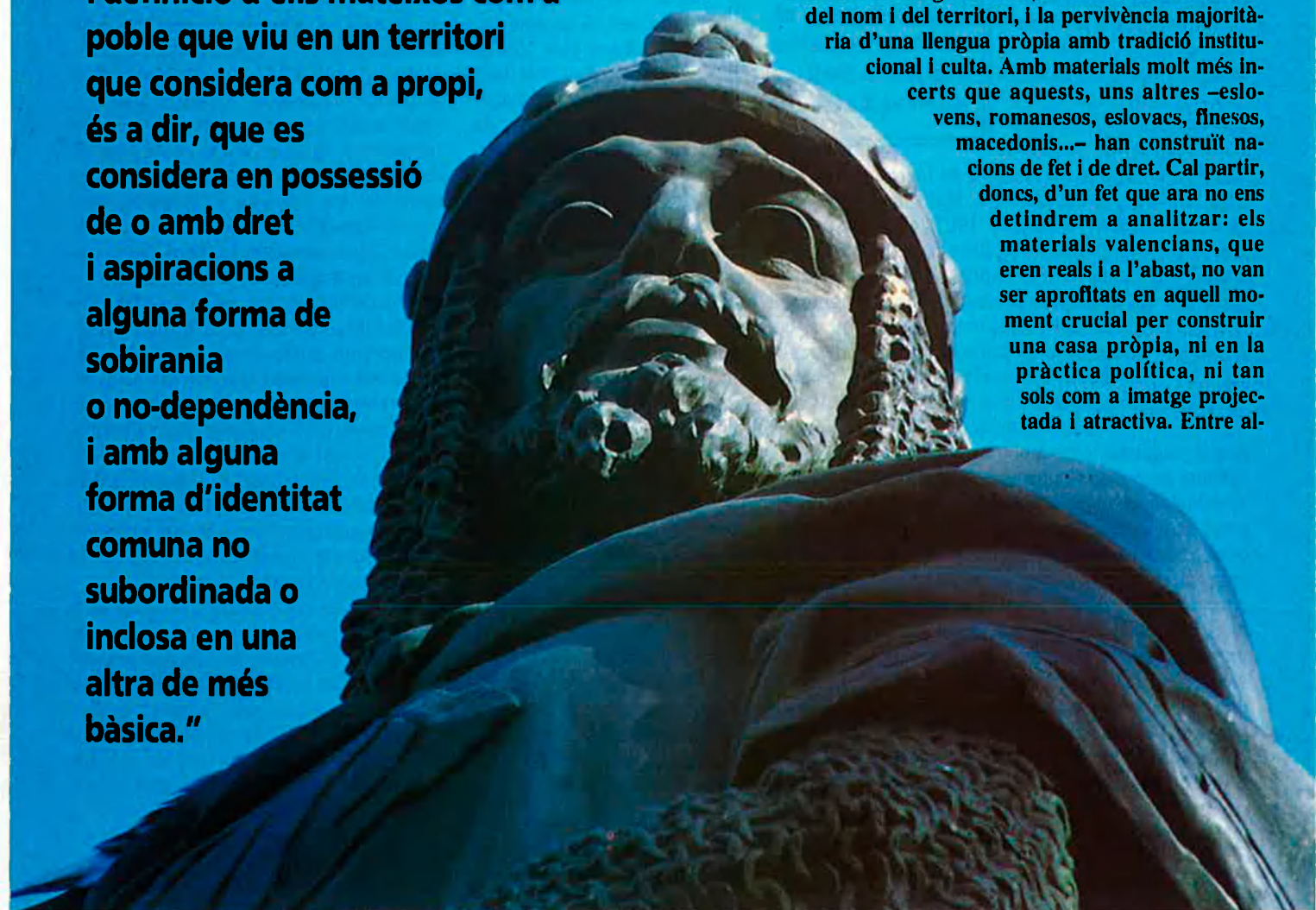

SOBRE UN PAÍS POTSER INEXISTENT

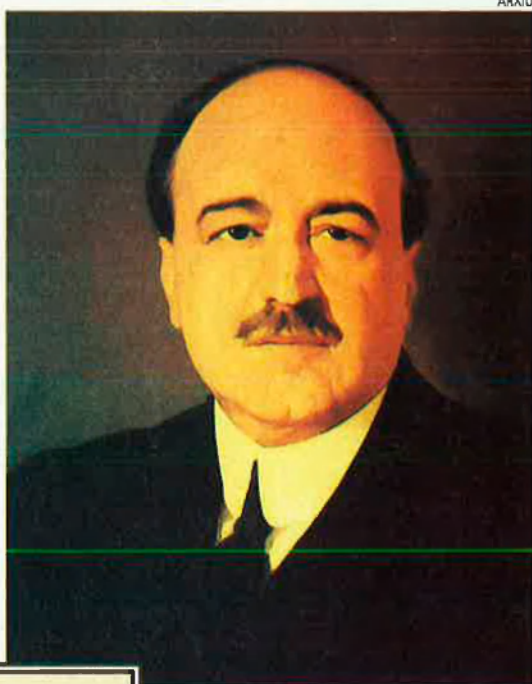
Amb motiu del 9 d'Octubre, Joan F. Mira fa una reflexió sobre el País Valencià, passat, present i futur: "Un país 'existeix' políticament en la mesura que els seus habitants –la part majoritària o decisiva dels ciutadans– comparteixen la visió i definició d'ells mateixos com a poble que viu en un territori que considera com a propi, és a dir, que es considera en possessió de o amb dret i aspiracions a alguna forma de sobirania o no-dependència, i amb alguna forma d'identitat comuna no subordinada o inclosa en una altra de més bàsica."

Però què *era*, quina existència tenia el País Valencià, a finals del segle XIX, quan la història contemporània ja ha avançat prou per formar un cos de ciutadans que més o menys participen en la vida política, i quan a tot Europa els pobles ja han construït o estan en camí de construir els propis espais de decisió i de definició? Certament *l'espai valencià* no calia inventar-lo, imaginar-lo o buscar-lo en passats indefinits i remots: era perfectament visible i present almenys amb els referents bàsics de "poble" (el conjunt de gent que *es deien* valencians), definició territorial i persistència històrica. No era poca cosa, comparant amb alguns altres "espais" del centre i l'est d'Europa, l'existència d'un regne medieval ben definit i de llarga durada, l'estabilitat i continuïtat del nom i del territori, i la pervivència majoritària d'una llengua pròpia amb tradició institucional i culta. Amb materials molt més incerts que aquests, uns altres –eslovens, romanesos, eslovacs, finesos, macedonis...– han construït nacions de fet i de dret. Cal partir, doncs, d'un fet que ara no ens detindrem a analitzar: els materials valencians, que eren reals i a l'abast, no van ser aprofitats en aquell moment crucial per construir una casa pròpia, ni en la pràctica política, ni tan sols com a imatge projectada i atractiva. Entre al-

tres coses perquè era massa gran la distància entre el "poble-ètnia" i els grups socialment i ideològicament dominants dins de la mateixa societat valenciana: les condicions històriques anteriors ja havien provocat la desidentificació ètnica d'aquells mateixos grups, i la seua identificació amb l'espanyolitat –ideològicopolítica, cultural i lingüística– com a forma pròpia de la vida civil i nacional contemporània.

Les dificultats de ser. El fet és que quan, a la primera de segle, apareixen els primers intents de valencianisme polític, apareix també brutalment la negació explícita i frontal de l'existència del país. Hi ha un text del diari *El Pueblo*, ja en plena campanya del blasquisme contra el "contagi" a València de la Solidaritat Catalana, que he considerat sempre emblemàtic: "*¿De donde sacan estos señores valencianistas que aquí puede haber sentido regionalista hasta el punto de constituir una fuerza poderosa y eficiente? ¿Acaso ha tenido Valencia historia propia que haya delineado su personalidad con caracteres imborrables a través del tiempo? (...) Es una tontería el querer enganar con una historia ficticia y con una personalidad tan poco persistente. Estamos todos en el secreto: ni historia, ni literatura, ni lengua ni nada*". (V. Ballester Soto, *El Pueblo*, 18 de juny 1907; a A. Cucó, *El valencianisme polític*, p. 63). Dificilment podia ser més explícita la negació, ni més diàfana la posició nacional que s'hi expressa: tan antinacional valenciana, que arriba a no reconèixer ni tan sols una "personalitat regional" capaç de mostrar algun senyal d'identitat respectable. Recordant, sobretot, que aquesta posició, adobada o no amb tocs de regionalisme agrarista, populista o líric, és ben mantinguda de manera permanent per una força com el blasquisme, al voltant de la qual girava la vida política de la capital del país, i no solament de la capital. I recordant també que el patriotisme espanyol, perfectament explícit, és el fonament polític i moral de l'autonegació valenciana: cal *no ser*, desfer-se i dissoldre's, o ser poca cosa i només domèstica i de poca volada, a fi que *un altre ser* tinga més volum força i altura. Hi ha qui no pot suportar ni tan sols una mostra tan inno-

Vicent Blasco
Ibáñez

El blasquisme va lluitar amb virulència contra el contagi a València de la Solidaritat Catalana.

cent com els Jocs Florals i veu els poetes de la Renaixença com un perill per la integritat de la pàtria, no comprèn que ningú puga optar per "*la actual popular algarabía*" o per "*un idioma de la edad oscura*" abans que "*De la española lengua la majestad, la armónica dulzura*". J. Janini remata la seua *Voz de alerta* amb una exhortació que considere exemplar: "*Y pues estais despiertos/ no nos habléis las lenguas de los muertos*". La realitat d'una llengua (pròpia, majoritària, popular, històrica, literària) és simplement ignorada, menystinguda o atacada perquè no es compatible amb un "nivell superior" de realitat: com a valencians, *som* poca cosa, o una cosa que és poc, que és insuficient i curta. És "*pequeña la teoría*", com deien els homes d'*El Pueblo* en un editorial, perquè "*por encima de Valencia está la patria española, y con ella Castilla, en cuyo espíritu, desde ha muchos años, muchísimos, se han diluido el alma y las esencias valencianas*" (12-1-1916, a A. Cucó, o.c.).

Crec que no s'ha insistit prou, en aquest punt, sobre les coincidències de fons dels partits de la Restauració, conservadors i liberals, amb el republicanisme blasquista. Quan Llorente i *Las Provincias* insisteixen una vegada i una altra que el "*glorioso reino*" era feliç, com a Regió Valenciana dins de la "*intangible unidad es-*

pañola y de acuerdo con ella", i que en qualsevol cas no aspirava de cap a manera "*a recobrar instituciones de autogobierno*" (Discurs a Elx, 1908), i quan reclama l'amor a les tradicions, a les festes pintoresques i al dolç idioma que afectuosament anomenem matern, però sempre sense "*hostilidad ni desvío hacia el glorioso idioma nacional*", etc., se situa exactament en les mateixes posicions de l'espanyolisme blasquista, enemic del naixent nacionalisme valencianista, defensor explícit de la imposició del castellà com única llengua civil, i exaltador apassionat de la castellanització: "*El genio valenciano se siente mejor traducido en la amplia prosa, única y soberana, de Castilla*", proclama l'ideòleg i hereu de Blasco, Félix Azzati, en un cèlebre i aplaudit

discurs l'any 1916. A Catalunya, ja se sap, són gent reaccionària i "tancada" i per tant "*desde el campesino hasta el plutócrata sienten el catalán*", però els valencians són liberals, amants del progrés i de la ciència, i gent d'esperit generós i ampli: "*Valencia se siente amplificada en España*", i quan els nacionalistes "*tratan de imponer el dialecto valenciano... parece que una voz pronuncia palabras fatídicas: 'Más acá!'*" Mentre que "*cuando hablamos el castellano se trueca el misterio de aquellas voces en un grito de esperanza: 'Más allá!'*" Seria superflu acumular les citacions i els textos, però no és superflu recordar una cosa: reflecteixen exactament la ideologia dominant, l'única que actuava amb eficàcia sobre els cercles urbans, sobre les elits polítiques i les seues clienteleles, o sobre les organitzacions professionals i sindicals. Dit d'una altra manera: la ideologia nacional espanyola (imposada en tots els graus de l'educació, amb el suport incondicional de l'església i amb el reforç de la tota la xarxa administrativa) és l'única que té una circulació extensa i permanent, l'única que construeix i projecta una representació valorada i positiva en la consciència de capes cada vegada més extenses.

En aquestes condicions, els obstacles a l'existència com a país s'acumulen implacablement: la realitat del territori històric deixa de tenir valor com a espai comú de fidelitats compartides. Afirmar, doncs, que el País Valencià *no existeix* –i fins i tot és activament negat– en la ideologia dominant significa que *no existeix* per als

polítics de les ciutats i dels pobles, ni per als periodistes, els cacics, els canonges, els mestres, els professionals, els industrials, els comerciants, els propietaris, els capellans, els botiguers, els sindicalistes, les senyorettes de casa bona, els artistes i els poetes. No existia *com a país*, que és el que compta. Mai no es va construir, en la consciència de la majoria, o d'una part significativa de la població, aquella *comunitat moral* de nom, identitat i lleialtat sense la qual no hi pot haver una societat de caràcter nacional.

He dit abans que aquesta construcció —el pas dels factors de realitat als factors de consciència— no era impossible, i de fet els intents d'arribar-hi són coneguts, encara que sovint massa oblidats. En 1907-1909, com uns anys després entre 1916 i 1918, o durant els anys de la Segona República, apareixen i desapareixen petites formacions amb una forta ideologia reivindicativa que en alguns casos s'expressa en termes

explícitament *nacionalistes*: confoses de vegades amb les expressions més clàssiques de "regió" i "regne", hi apareixen cada vegada més sovint les formulacions en termes de "pàtria", "nacionalitat", "país" i fins i tot "nació". De la mateixa manera que, a partir sobretot de les relacions amb Solidaritat Catalana, hi ha un sector progressivament *catalanista* en el valencianisme cultural i polític: en forma d'emulació i estímuls rebuts, de proclames de parentiu i germanor, o fins i tot d'afirmacions expressades de "*l'ideal pancatalanista*" (E. Martínez Ferrando). El valencianisme pre-nacional o plenament nacionalista, ideològic, cultural i polític, no és una fantasia retroactiva que ara ens inventem per apel·lar a una mínima legitimitat històrica: va existir, durant el primer terç del segle XX, però va existir poc. Vull dir que la seua existència —la presència d'una idea, un projecte de país, una representació autònoma i antagònica de les imatges dominants— no va passar mai, com és també perfectament conegut, de cercles molt petits, bàsicament a la ciutat de València i amb molt escassa capacitat de penetració de mobilització dins i fora de la capital. Ara pot semblar una ironia o un

sarcasme, però la Lliga de Solitaris Nacionalistes, que animava Tomàs i Martí, pretenia ser, i era, una de les organitzacions més serioses i coherents del valencianisme entre 1920 i la proclamació de la dictadura de Primo de Rivera. La mateixa cosa caldria dir, substancialment, de la breu efervescència dels anys de la República: petites organitzacions, polèmiques, documents i declaracions, i una molt lenta i difícil superació de la condició de "nacionalistes solitaris". És cert que el 1936 el valencianisme polític havia ja obtingut els primers èxits importants —un escó a Madrid, cinc regidors a València—, i que el juliol del mateix any tots els partits del Front Popular havien assumit expressament la reivindicació d'un estatut d'autonomia per al País Valencià (per cert, País Valencià és el nom que s'imposa definitivament entre les forces democràtiques durant els

anys de la República, almenys en els textos reivindicatius i més formals), però tot va ser massa curt, massa ràpid i massa condicionat per la política general espanyola. En menys d'un any molt probablement hi hauria hagut un estatut d'autonomia del País Valencià, una Generalitat republicana i un veloç creixement de l'*existència* del país en la consciència dels seus habitants; la guerra ho va fer impossible. Quan arribe el franquisme, per tant, trobarà molt poc valencianisme seriós que perseguir, molt poca consciència valenciana per neutralitzar, molt poca cultura nacional per dispersar, i molt poc de país per destruir. Amb els canvis formals que representa el feixisme i les expressions ideològiques o rituals de la dictadura, l'espanyolisme franquista no és substancialment diferent de la ideologia nacional que ja havia dominat tota la història contemporània del País Valencià.

ARKIU

Teodor Llorente

Hi ha qui veu en una mostra innocent com els Jocs Florals un perill per la integritat d'Espanya.

Teoria i pràctica de la construcció.

A pesar de tot això —a pesar del buit creat pel franquisme, i a pesar de la feblesa de la tradició valencianista— ni Fuster ni el nacionalisme dels anys seixanta i setanta no van trobar, ni per tant van *inventar*, res que no tinguera algun precedent en el primer terç del segle. Ni el “nou catalanisme”, posem per cas, és més explícit i radical en els escrits fusterians del que havia estat més de quaranta anys abans en els de Martínez Ferrando, ni la reacció contra el mateix Fuster l'any d'*El País Valencià* va ser —ni de bon tros— més feroçment espanyolista, irracional i anticatalana del que havia estat més de cinquanta anys abans l'agressivitat del blasquisme contra la Solidaritat i els seus simpatitzants.

La diferència radical està en la *vocació de protagonisme* del nou moviment nacionalista. En plena dictadura, el País Valencià apareix com un desert sense nom, una terra de ningú, per explorar i per

“ocupar” encara. Els qui de moment l'ocupen —el franquisme i els seus aliats i còmplices— no hi tenen cap legitimitat, estan ja condemnats a desaparèixer, i amb ells tot el seu sistema, cultura, ideologia, definició nacional, i potser fins i tot l'idioma que parlen. I l'espai que necessàriament hauran d'abandonar, el buit que han de deixar, serà ocupat legítimament per *nosaltres*: legítimament, perquè “representem” la llibertat i la veritat, el país i el poble, la justícia, la modernitat i la raó, i sobretot perquè representem un futur en què inevitablement hauran de triomfar aquests valors. El nou nacionalisme dels anys seixanta era, doncs, una encarnació de l'*optimisme històric* que mai no van conèixer els seus predecessors. En 1907, en 1918 o en 1931, hi ha un “món real” acceptat com a tal, que ha de durar, i dins del qual els petits grups valencianistes han de fer-se un lloc: en la premsa i en l'opinió pública, en la cultura o en la política. En 1960, aquest “món real” no és considerat com a tal ni com a permanent, sinó com una impostura que aviat s'haurà d'ensorrar: no es tracta, per tant, de trobar-hi un lloc ni tampoc es tracta de ser-hi acceptats, per dir-ho així. Llavors, el

“món en construcció” és nou, és autònom i és el nucli d'un futur protagonisme històric: partint de zero —del zero social de la dictadura, i del zero d'un passat pròxim vist com inexistent o inútil— el nou nacionalisme elabora un projecte total per un país, amb la certesa que es l'únic projecte possible i per tant *haurà de ser* assumit pels seus destinataris.

Tan *nova* com ho és aquest optimisme i aquesta ideologia de la construcció, és la vocació difusora: “fer país” és la versió més popular de la combinació resultant, paral·lela a la que funciona pels mateixos anys a Catalunya, però del tot original respecte al valencianisme de pre-guerra. “Fer país” significava, en substància, posar les bases del que hauria de ser una societat nacionalment “normal”: amb quadres intel·lectuals, història, economia, suport entre les mindries més actives de ciutats i pobles, educació, lleialtat lingüística, música o pintura, amb l'esquema d'un sistema de noms i de símbols que són els vehicles més visibles del projecte. Si algun saldo positiu pot mostrar el na-

cionalisme dels anys seixanta, és precisament el bloc de resultats pràctics d'aquesta “teoria de la construcció”: en quinze anys, és a dir, quan arriba el final del franquisme, el valencianisme nacional havia assolit uns nivells sense precedents de protagonisme cultural, de producció intel·lectual, de difusió entre les minories políticament actives, i sobretot de centralitat del seu missatge i de la seua visió del País Valencià com a marc específic d'acció política i de debat de qualsevol ordre de problemes. És important recordar, vist sobretot com han anat després les coses, que el nom mateix, País Valencià, no era vist com una denominació històrica —tot i tenir un precedent vigorós durant els anys de la república— sinó com alguna cosa més: l'emblema mateix i la representació del projecte de futur, de “normalitat nacional” i de modernitat (el nacionalisme més útil i positiu és aquell que és pot definir com “un projecte de modernització en termes propis”, quan el propi espai nacional es percep “endarrerit” en comparació amb les societats considerades “avançades” o “normals”, o quan el procés de modernització es

RAFA GIL

produceix en els termes que imposen *uns altres*). El nom de la cosa, en el cas valencià, era en ell mateix un instrument de construcció de l'espai propi que definia, i alhora una bandera i un eslògan per a la mobilització.

El nou nacionalisme construïa, doncs, un espai propi, enfront de l'espanyol. Però, amb major o menor consciència de l'ambigüitat del procés, aquest espai delimitat per la ideologia i per l'acció era doble: un àmbit *català* en la teoria cultural i nacional, i un àmbit *valencià* en la pràctica dels estudis aplicats, de l'acció difusora, de les mobilitzacions més o menys populars i de les organitzacions polítiques (amb alguna excepció, estrictament minoritària dins del mateix caràcter minoritari del nacionalisme polític valencià). Dit encara d'una altra manera: el nou valencianisme, a partir de la dècada dels

Joan
Fuster

Ni Fuster ni el nou nacionalisme dels anys 60 no van inventar res que no tinguera precedents.

seixanta, considera, com l'antic, que el seu marc de responsabilitat i d'acció, el país que es proposa construir o reconstruir, es bàsicament el valencià, a pesar de compartir més o menys decididament una ideologia que defineix aquest país com a part integrant de la nació catalana.

Certament, aquesta distància entre la definició i l'acció, entre la ideologia i el moviment, o entre l'acceptació i l'afirmació, no és una mostra exemplar de coherència entre teoria i pràctica. I tanmateix, no va impedir un cert grau d'eficàcia mobilitzadora, de reclutament de minories actives o d'assentament d'una "infraestructura intel·lectual", ni va impedir l'aprofitament —efímer, en gran mesura epidèmic— de les condicions favorables dels anys de trànsit del franquisme a la democràcia. La mobilització i l'aprofitament van ser possibles, fins on van ser reals, per una mena d'acord entre totes les forces democràtiques, tan efectiu —mentre va durar— com tàcit i mai no expressat: l'espanyolisme explícit i agressiu no era acceptable, i l'anticatalanisme directe tampoc. L'àmbit d'entesa, per tant, deixava fora les afirmacions i negacions *nacionals* més dures i expressives, i es concentrava (a banda dels continguts genèricament democràtics en l'àmbit espanyol) en la reivindicació o com a mínim l'acceptació d'un espai valencià com a nou protagonista de la vida política. Aquesta acceptació generalitzada és, cal insistir-hi, una *novetat* substancial respecte a les etapes històriques immediatament anteriors. En part com a resultat de la reorientació "autonomista" de la vida política espanyola, i en part per la influència més recent del nou valencianisme dels anys seixanta i setanta: la qüestió és quina part hi ha hagut de cada cosa, quina part de la nova configuració autonòmica del País Valencià és resultat més o menys mecànic del "model constitucional", i quina part preserva i desenrotlla uns continguts vagament recollits del nou nacionalisme. És a dir, quina part representa la simple fabricació d'un nou espai polític-administratiu, i quina part —en l'Estatut, i en la vida institucional que se'n deriva— reflecteix un cert aprofitament dels materials per al "projecte de

ARXIU

Volem l'Estatut

L'Estatut, com tothom sap, no va ser un acord institucional, sinó un acord sobre mínims.

país" acumulats durant els anys anteriors. L'anàlisi no ha estat feta, que jo sàpiga, però és segur que donaria molt de la primera part i molt poc de la segona.

Una autonomia sense país? L'Estatut, com sap tothom, no va ser exactament un "acord constitucional", sinó un compromís sobre mínims condicionat per determinades pressions circumstancials: des de la veloç reorientació de la dreta cap a antigues posicions del "populisme" anticatalanista mai no esvaïdes a la ciutat de València, fins a la identificació-confusió entre "projecte de país" i "amença de l'esquerra", passant per les retraccions i les pors després de l'intent de colp d'estat del 23 de febrer. Pressions i condicions que, sota el nòm de "batalla de València" o altres enunciats semblants, han estat abundantment exposades en llibres i papers diversos: més amb *parti pris*, tot

s'ha de dir, i amb ganes de repartir culpes i responsabilitats, que amb equanimitat i sense gran passió. En qualsevol cas, i siguen quines siguen les explicacions —internes i externes, accidentals i profundes, simples i complexes—, l'Estatut i l'arribada de l'au-

tonòmia no van representar la culminació d'un procés expansiu del nou valencianisme, que hauria anat de la ideologia a la mobilització i de la mobilització (màximament i il·lusòriament representada pel 9 d'Octubre del 1977) a la política, sinó el resultat i la congelació d'un reflux. La prova més contundent és la desaparició institucional del nom País Valencià en tant que portador i expressió d'una idea, és a dir, d'una representació i d'un projecte, i en tant que vehicle de difusió i de penetració social del mateix projecte, i instrument bàsic de mobilització i d'adhesió. País Valencià hagué de ser proscrit no per parcial i minoritari (que no ho era: fins i tot va ser, per ampli acord, el nom oficial del Consell Preautonòmic), sinó perquè era el nom *del país*. No únicament d'una nova

"comunitat" entre tantes, producte de la descentralització de l'estat, ni únicament el nom de la figura administrativa moderna d'una antiga regió històrica, sinó el nom d'un territori i d'un poble amb alguna forma d'especificitat nacional, per poc explícita i per molt ambigua que fóra.

Dit d'una altra manera, sense l'ús institucional de *país*, el projecte de "fer país" (per exemple: de servir-se de les institucions per reconstruir un espai amb vocació nacional) haurà de quedar inevitablement limitat i desencarnat: pot existir, i pot haver-hi voluntat de "fer existir", un *país* que es diga *comunitat*? És la mateixa cosa dir "el nostre país" que dir "la nostra comunitat"? Té les mateixes implicacions i reverberacions? I així fins a l'infinit dels exemples. I sense l'ús públic i polític del nom de *país*, la passivitat nacional i la desafecció emocional queden també inevitablement garantides: qui pot cridar, en un

acte o en una manifestació, "Visca la Comunitat!", o "Co-mu-ni-tat Va-len-ci-a-na!" amb un mínim de commoció patriòtica? Hi ha noms que, com certs actes i pensaments de la moral clàssica, són intrínsecament perversos. El nom estatutari, és a dir més aviat el no-nom, l'antinom, l'absència de nom, la proscripció del nom, ha estat el factor singular que més ha contribuït a empènyer el país cap a la "no-existència", és a dir, a bloquejar el pas dels fets de realitat a fets de consciència. La pèrdua del nom va significar la invalidació institucional –amb totes les conseqüències– d'allò que més immediatament i més perceptiblement representava un espai d'identitat i un projecte col·lectiu amb continguts nacionals. Significa, per tant, la reducció d'aquest espai a una demarcació bàsicament administrativa, a un àmbit de gestió, a una "superprovincia" o suma de províncies definida gairebé únicament per les competències polítiques i administratives. Un fet simptomàtic d'aquesta acceptació: la força política majoritària, en el govern d'ençà de la vigència de l'Estatut, no s'ha proposat mai projectar sobre la societat ni tan sols els elements nominals i organitzatius (p.e.: Comitè Nacional del Partit Socialista del País Valencià-PSOE, estructura comarcal i no provincial del partit) que havia recollit del valencianisme polític dels anys setanta.

A pesar de tot, la construcció d'un àmbit institucional propi ha tingut, buscada o no, un cert grau d'eficàcia objectiva: ha significat la percepció de l'espai valencià com a marc del joc polític i de l'acció de govern, i per tant dotat d'uns atributs de realitat desconeguts en tota la història contemporània. Tot i no haver estat aprofitada per projectar la imatge d'un espai nacional, l'existència i l'acció de les institucions comunes valencianes ha produït, per primera vegada, la consciència generalitzada de compartir un mateix àmbit de pertinença, ja que i precisament perquè en aquest àmbit tenen lloc fets de realitat d'una certa importància: eleccions, disputes de partits, aprovació de lleis, plans de carreteres, candidatures, Conselleria d'E-

Palau de la Generalitat

La construcció d'un àmbit institucional propi ha tingut un cert grau d'eficàcia objectiva.

ducació, una televisió i fins i tot una determinada, o indeterminada, política lingüística. Des d'aquest punt de vista, els darrers dotze anys han tingut una importància crucial en tant que han significat la reconstrucció d'aquells mínims fonaments visibles sense els quals no és possible compensar ni els buits de la memòria històrica, ni la dispersió de la consciència "ètnica" i territorial comuna. Dit d'una altra manera, a causa de la realitat efectiva de la "comunitat autònoma", i malgrat la seua neutralitat ideològica per que fa a tots aquells termes "nacionals", la societat valenciana, d'extrem a extrem del territori, ha assolit un cert grau de consciència present de formar una "comunitat moral" –un espai propi de pertinença, d'interessos, o de conflictes– amb virtualitats identificadores i també integradores molt superiors a les que conservava la difusa i desvitalitzada consciència històrica. Certament, el 1995, la percepció de ser valencians, o de viure en un espai comú valencià, és molt més viva, i molt més extensament conscient, present i valuosa del que era el 1980, el 1960, el 1930 o el 1900.

Aquest pot ser un nou punt de partida per un nou valencianisme nacional, segurament encara per definir i que ara, per primera vegada, pot construir-se sobre uns fonaments de realitat i de consciència abans inexistents. Enfront de la perplexitat general i de la ignorància de la immensa majoria –el *no-saber*, la memòria per-

duda o molt vaga–, els joves nacionalistes dels anys seixanta i setanta havien d'explicar, i fins i tot intentar "demostrar", que el País Valencià era alguna cosa que existia, que tenia un nom, un mapa, una llengua i algun dia fins i tot tindria una televisió i un govern: per al 90% de la població, aproximadament, tot això eren coses mai no vistes ni sentides, fantasies amb molt poca connexió amb el món de les coses reals. Ara, vint o trenta anys després, el món real dels valencians està fet també d'aquestes coses: la televisió i el mapa de la meteorologia, la llengua a l'escola dels fills, el president de la Generalitat i el Servei Valencià de Salut. És cert que això és efecte, en gran mesura, de l'organització autònoma de l'estat, i que per tant això mateix –un reforç de la identitat a través del marc institucional– s'ha esdevingut a Múrcia, Castella-La Manxa, Extremadura o Aragó. Però la no-exclusivitat del fenomen afecta poc la seua importància, sobretot perquè, en el cas valencià, va acompanyat d'alguns elements de singularitat extensament percebuts: la llengua –a l'escola i a la televisió, i fins i tot en els conflictes tan específics que suscita–, el nom Generalitat, la percepció difusa que l'autogovern és també hereu de moviments reivindicatius recents i de drets històrics antics.

A pesar de la denominació neutra i desvitalitzadora de "comunitat", a pesar de l'absència d'una "ideologia de país" projectada des de les institucions, la construcció d'aquests fonaments per la consciència ha estat un fet històric sense precedents: la pertinença a un espai comú valencià és ara més extensament assumida i compartida que en cap altre moment de la història contemporània, i carregada amb connotacions i valoracions positives. No resultaria concebible, ara, el menyspreu públic de la mateixa identitat valenciana ("*ni historia ni literatura ni lengua ni nada*"), o l'odi explícit a la llengua vista com a patuès d'analfabets, "*popular algarabía*" o "*lengua de los muertos*", o que l'editorial d'un important diari afirmara que "*el alma y las esencias valencianas*" s'han diluït ja en "*el espíritu de Castilla*". No dic que ningú no pense ja coses com aquestes, però cap sector ideològic o polític no en fa bandera, i la seua expressió pública seria absolutament escandalosa: fins i tot els qui no hi creuen, han de mostrar públicament, si tenen alguna aspiració o condició política, el seu respecte, a la seua manera, per la història, la literatura, la llengua i tot. Com no es pot posar en qüestió, sense escàndol i reacció vigo-

rosa, la integritat i la definició del territori. Fet i fet, són aquests els factors del "projecte de país" que poc o molt han passat de la ideologia a la realitat: una mica de llengua –a les escoles, a la vida cultural i a les institucions–, una mica de respecte, i la consolidació d'un territori antic com espai modern de consciència i de vida política. Per no perdre la perspectiva, en positiu i en negatiu, cal recordar què era, quina existència tenia aquest país durant les etapes històriques immediatament anteriors –des de la Restauració, per exemple, fins al final del franquisme–, i cal imaginar també què seria ara mateix, quin grau de consistència hauria assolit, si haguera estat preservat i vigorosament usat el nom de País Valencià, i si els qui amb tanta comoditat parlamentària han ocupat la Generalitat durant més de dotze anys s'hagueren cregut el país i hagueren governat amb una certa fe i amb un cert horitzó nacional.

D'altra banda, aquest mateix període de vida política autònoma ha significat també el manteniment dels antics dèficits, conflictes i confusions en la pròpia definició col·lectiva: els valencians –la major part, segurament, de la societat valenciana– saben ara que són alguna cosa, almenys una comunitat autònoma amb algunes singularitats, però quina és aquesta cosa? És una regió espanyola com les altres, una regió "vigorosament diferenciada" –com en deia Fuster del "poble valencià?"–, una nacionalitat de la mateixa manera que Galícia o Catalunya?, un país català?, i un país d'Europa? En algun altre lloc he intentat delimitar les diferents posicions vigents sobre aquesta línia de definicions, i no tinc ací espai per tornar-m'hi a entretenir. Només apuntaré que els darrers vint anys –en comparació amb els cent anys anteriors, pel cap baix– han representat una certa reducció de l'espanyolisme explícit i agressiu, encara que no de l'espanyolitat assumida i no gens qüestionada. Han representat també la presència, tan "provocativa" o "conflictiva" com voldreu, d'un catalanisme minoritari però estable, marginal com a opció explícitament política, però molt menys marginal com a opció

genèricament cultural. Entremig, l'existència del país encara continua buscant la manera de definir-se, segurament la continuarà buscant encara molt de temps, i probablement la trobarà a través del mateix exercici del debat polític, de l'experiència dels termes en conflicte, i de la reducció d'aquest mateix conflicte a plantejaments no mútuament destructius.

La meua previsió més optimista, vistes les forces en joc, és que aquest país –vull dir sectors cada vegada més extensos d'aquesta societat– anirà decantant-se cap a l'autopercepció en termes de *nacionalitat*,

catalana"), jugarà un paper cada vegada més important en la mateixa vida cívica, política i cultural del país, tant sota la forma de preses de posició més actives a l'interior de forces fins ara majoritàriament passives, com sota la forma d'organitzacions específiques. Podria estendre'm una mica més en les previsions, però no aniria molt més lluny si continuava amb aquesta mena de distanciament desapassionat que m'he proposat mantenir en tota aquesta reflexió.

Suposant que malgrat tot les meues previsions no pequen de massa optimis-

RAFA GIL

**Joan
Lerma**

"...si els que han ocupat durant més de dotze anys la Generalitat s'hagueren cregut el país..."

aproximadament en el sentit "constitucional" i també "espanyol" de la paraula, és a dir amb un nivell de definició i amb un status col·lectiu que ningú no sap molt bé què vol dir, però que és una mena de categoria que funciona. No crec que aquesta hipotètica nacionalitat persevere en l'antic intent de dissoldre la seua ànima en "*el espíritu de Castilla*", ans al contrari buscarà la manera de preservar un cert nivell, almenys, de diferència formal: a través de la llengua-emblema, per exemple, a través de la cultura institucional, i fins i tot amb el reforçament de l'especificitat de la vida política. Crec, igualment, que l'afirmació-per-oposició d'una diferència anticatalana retrocedirà lentament (en la seua variant "blavera", si més no) com a factor condicionant de bona part de la vida política i cultural valenciana, en la mesura que la *valencianitat* s'afirme per ella mateixa. I pense, finalment, que alguna forma positiva de *nacionalisme valencià* ("positiva" vol dir "no anti-

tes, no sé del cert si amb tot això el país serà més país quan hauran passat uns altres quinze o vint anys. No ho sé amb certesa, però tinc una raonable confiança en la resposta afirmativa. Amb una mica de fe en els trets més humans i sociables de l'espècie, amb una mica d'esperança en la raó, i amb moltíssima fermesa en la defensa de la llengua i en la resistència activa contra qualsevol retrocés en les poques però irrenunciables coses tan penosament aconseguides. L'altra opció, la hipòtesi de regressió, és massa trista, massa indigna, massa estèril i massa portadora de ruïna moral i de desolació. Som molts els valencians que sentim aquest país com part de la nostra vocació humana de viure, que el vivim com una condició de la nostra pròpia dignitat, i que no hem acceptat que siga reduït a la dissolució, la inexistència i el no-res. I algun sentit hauran de tenir les nostres vides per haver nascut enmig d'aquest poble tan incert, i a pesar de la incertesa estimar-lo i ser-li tan fidels com la condició humana ens ha permès. **Joan F. Mira**